

використовують їх в обрядовій практиці. Хоча, варто зазначити, що у сучасній молоді посилюється інтерес до стародавніх обрядів. Сьогодні все частіше наречені Східної Галичини планують свої весілля в етностилі, дотримуючись звичаїв своїх бабусь та дідусів. Сподіваємося, це призведе до певного відродження всіх компонентів досліджуваної тематики.

Список використаних джерел:

1. Воробйова Г. Барвінкове весілля / Г. Воробйова // Міжнародний туризм. – 2004. – № 6. – С. 97–100.
2. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України / Р. Кирчів. – Львів, 2002. – 350 с.
3. Боса Катерина Павлівна, 1934 р.н., жителька м. Глиняни Золочівського району Львівської області, пенсіонерка.
4. Кравець Любов Михайлівна, 1977 р.н., жителька с. Лагодів Перемишлянського району Львівської області, медпрацівник.
5. Кравець Михайло Володимирович, 1976 р.н., житель м. Глиняни виходець з с. Лагодів Перемишлянського району Львівської області, водій.
6. Вербінська Марія Яківна, 1960 р.н., виходець з с. Шпиколоси Золочівського району Львівської області, вчитель Глинянської ЗОШ І-ІІІ ст.
7. Кучер Марія Володимирівна, 1970 р.н., виходець з с. Нестюки Золочівського району Львівської області, вчитель Глинянської ЗСШ І-ІІІ ст.
8. Маркевич Стефанія Іванівна, 1930 р.н., жителька м. Глиняни Золочівського району Львівської області, пенсіонерка.

Кравчук Л.В.

*кандидат історичних наук, доцент,
Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського*

ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ РЯДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ТЕРНОПІЛЛІ ШЛЯХОМ СИСТЕМИ ЛІКВІДАЦІЇ ГРОМАЦЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ (ВЕРЕСЕНЬ 1939 – ЧЕРВЕНЬ 1941 РОКУ)

Партійні комітети і органи державної влади на місцях активно використовували можливості офіційного статусу і функцій Облліту для контролю над ідеологічною «якістю» і процесом «споживання» літературної продукції в регіоні. 17 лютого 1940 року бюро Тернопільського обкому КП(б)У прийняло постанову «Про роботу Облліту», де відзначено, що місцевий Облліт незадовільно організував свою діяльність по виконанню рішень партії і уряду в справі постановки цензурної роботи в області. Ще по-справжньому не організовано вилучення контрреволюційної літератури в бібліотеках Тернопільщини. Обліт обмежився лише тим, що 1 січня 1940 року надіслав директивне розпорядження в райони, але оперативно цією роботою не керував, внаслідок чого із 800 бібліотек, що є в області, перевірено бібліотеки лише в трьох районах, а цю роботу необхідно було завершити до 25 січня 1940 року.

Недостатнє керівництво зі сторони Облліту в питаннях перевірки і контролю обласної і районних газет, внаслідок чого допущено ряд грубих політичних помилок в газетах Борщівського, Скалатського та інших районів, а в Бучацькому районі без дозволу видано брошуру «Радянський учень» (орган молоді ліцею і гімназії) і на що до цього часу Облліт не зреагував. Не ведеться інструктивна робота з уповноваженими Облліту в районах. Для усунення недоліків, зазначає постанова бюро обкому партії, необхідно: закінчити до 1 березня 1940 року вилучення «ворожої» літератури в усіх бібліотеках області; провести одноденний семінар з уповноваженими Облліту в районах, на якому детально ознайомити їх із завданнями і специфікою роботи; заслуховувати звіти уповноважених Облліту на бюро райкомів партії; доукомплектувати штати уповноважених, затвердивши їх кандидатури на бюро райкомів партії; просити ЦК КП(б)У зобов'язати Головліт ефективніше керувати роботою Обллітів [1].

27 січня 1940 року бюро Тернопільського обкому КП(б)У і президія облвиконкому приймають спільну постанову «Про організацію музеїв, бібліотек і кіноустановок по Тернопільській області», якою намічається конкретна програма формування обласної мережі основних культосвітніх закладів. Постановою передбачено заснування в області двох музеїв – у Тернополі та Кременці. Облвно повине було централізувати експонати колишніх тернопільських, кременецьких, борщівського, бережанського і теребовлянського музеїв з тим, щоб організувати в Тернополі історико-краєзнавчий музей, а в Кременці – історичний.

Окрім цього, планувалося відкрити в Тернополі обласну бібліотеку для дорослих і обласну бібліотеку для дітей, міські бібліотеки в Кременці та Чорткові з дитячими відділами при них, а також 38 районних бібліотек у райцентрах області (обов'язково з дитячими відділами), 19 сільських бібліотек у великих селах області. Передбачалось організувати в Кременці обласну бібліотечну школу. У постанові заплановано сформувати в області таку мережу культосвітніх закладів: міський Будинок культури в Кременці, 13 будинків культури в колишніх повітових містах, 25 районних клубів у новостворених районах, 962 сільських клуби, 168 червоних кутків. Затверджено мережу кіно установ: стаціонарні звукові кіноустановки у всіх райцентрах області (або відкриття 22 нових кінотеатрів), 30 кінопересувок для кожного району, 3 літніх кіно майданчики в Тернополі, Кременці і Чорткові, реконструкція 4 кінотеатрів (3 в Тернополі і 1 в Кременці) [2].

Наприкінці 1940-го – у перші місяці 1941-го року обласне керівництво розпочинає вивчати рівень функціонування культосвітніх установ краю. 13 листопада 1940 року бюро обкому КП(б)У ухвалює рішення «Про стан роботи клубів і бібліотек області». У документі зафіксовано, що в області організовано 1223 колбуди і червоних кутки, при яких діють 1033 гуртки художньої самодіяльності; працює 55 масових бібліотек, книжковий фонд яких поповнюється літературою радянських видавництв і якими охоплено більше 10 тис. читачів.

Однак культосвітні установи області, що перебувають у безпосередньому підпорядкуванні облвню, в окремих районах працюють вкрай незадовільно. Зокрема, у Скала-Подільському районі не розпочали роботи сільські клуби, не функціонують районна та сільські бібліотеки, не обладнаний районний клуб, хоча приміщення для нього виділене, і, в загальному, державні асигнування, призначені для утримання культосвітніх установ, не використовуються.

Згідно рішення обкому міськкоми і райкоми партії, райвиконкоми і райвно мали забезпечити систематичну роботу з надання організаційно-методичної допомоги культосвітнім працівникам села шляхом проведення нарад, семінарів, короткотермінових курсів при будиках культури, індивідуальних бесід і консультацій з метою підвищення їх ідейно-політичного рівня та ділової кваліфікації. Керівництво районів було зобов'язане повністю використати асигнування на забезпечення культосвітніх установ, насамперед на поповнення книжкового фонду бібліотек [3].

Хронологія адміністративно-партійного контролю за діяльністю культосвітніх установ засвідчує певну послідовність у діях партійно-державного керівництва області в напрямці моніторингу виконання власних рішень: 27 січня 1940 року бюро обкому і президія облвиконкому приймають постанову щодо формування мережі культосвітніх закладів області, а вже 13 листопада цього ж року слухають питання про роботу основних складових такої мережі (клубів, бібліотек) і визначають 25 листопада як райній термін усунення вказаних недоліків; визначеного 25 листопада 1940 року Тернопільський облвиконком розглядає питання про стан роботи бібліотек області.

Тут вказується, що із запланованих 39 районних і міських і 30 сільських бібліотек відкриті і працюють 37 районних і міських, обласні для дорослих і дітей і 10 сільських бібліотек, загальний книжковий фонд яких складає понад 200 тис. книг. Однак з причини недостатнього керівництва зі сторони облвню, райвиконкомів і райвно у роботі бібліотек залишається низка принципів недоліків: серед наявного книжкового фонду лише 90 тисяч (45%) примірників радянської літератури; з 94 тис. крб., виділених на придбання нової літератури, використано лише 8 тис. (8,5%), що є неприпустимою безвідповідальністю; не закінчене вилучення «шкідливої» літератури Обллітом і райлітами у бібліотеках Скала-Подільського, Скалатського і Чортківського районів; невідкриті районні бібліотеки у Великоборківському та Катербурзькому районах; не розпочали роботи 20 запланованих сільських бібліотек; не використовуються асигнування на організацію бібліотек у Вишнівецькому, Катербурзькому і Великоглибочківському районах; не мають відповідних приміщень бібліотеки Мельницького і Підволочиського районів; не вирішені кадрові проблеми з бібліотечними працівниками у Скала-Подільському і Золотниківському районах. Облвиконком зобов'язав відповідальних працівників обласних і районних структур до 15 грудня 1940 року вжити заходів щодо нормалізації роботи бібліотечних установ, насамперед запровадити практику заслуховування звітів директорів і завідуючих бібліотек на засіданнях міськ- і райвиконкомів [4].

Характерним підтвердженням намагань партійних органів перетворити культосвітню діяльність в різновидність ідеологічної, агітаційно-пропагандистської роботи виступає термінологія офіційних партійно-державних документів, де культосвітні заклади (будинки культури, клуби, бібліотеки) називаються політосвітніми закладами, а інспектори обласно і райвно, які патрунували такі заклади, – інспекторами політосвіти.

В аспекті цільового призначення сільських закладів культури; перетворення їх у справжні центри політико-агітаційної і культурно-освітньої роботи на селі в справі комуністичного виховання трудящих під контролем місцевих партійних організацій. За параметром практичних завдань: проведення систематичної агітаційно-політичної роботи серед трудового селянства з метою виховання свідомого ставлення до суспільної праці та громадської власності.

За параметром форм роботи: створення мережі політгуртків з вивчення Сталінського Статуту сільськогосподарської артілі, принципів організації праці в колгоспах, правових, економічних і агротехнічних вимог щодо забезпечення високих показників колгоспної праці. В аспекті застосування засобів впливу: систематичне проведення лекцій, доповідей, групових та індивідуальних бесід, колективних читань радянської преси і марксистсько-ленінської літератури.

За змістовими параметрами: нерозривна єдність щоденної політосвітньої роботи (культосвітніх заходів) із перспективними і поточним завданнями колгоспного життя і сільськогосподарського виробництва (наприклад, культурне обслуговування колгоспників і одноосібників під час польових сільськогосподарських робіт).

Тактичні питання посилення політосвітнього потенціалу культосвітніх установ вирішуються за принципами радянської управлінської науки: укомплектування політосвітніх закладів перевіреними кадрами з місцевого населення, очищення клубної і бібліотечної мережі від ворожих, буржуазно-націоналістичних елементів, залучення до роботи в культосвітній системі представників місцевої інтелігенції (вчителів, лікарів, фахівців сільського господарства) і радянського активу; перепідготовка політосвітніх (культосвітніх) працівників, в тому числі через зочне навчання (зокрема, в бібліотечних школах); створення політосвітньої установ (клубів, бібліотек, червоних кутків) в населених пунктах; санкціонування змін у мережі політосвітніх закладів партійними і державним органами; фінансове і матеріальне забезпечення політосвітніх установ з бюджетних ресурсів.

Широкою була мережа сільських клубів: в селах 38 районів діяв 591 клуб, і на кінець 1941 року планувалося довести їх кількість до 780, тобто передбачалося збільшення на 15%. На початку 1940 року сільське населення області обслуговували 26 бібліотек і на літо 1941 року планувалося відкриття нових сільських бібліотек у Бучацькому, Гримайлівському, Золотниківському та Скалатському районах [5].

Окремі тематичні випуски журналу стосувалися бібліотечної роботи на селі. У редакційній статті одного з таких випусків сказано: «Бібліотеки поряд з усіма політосвітніми установами на селі – будинком культури, клубом, хатою-

читальнею – покликані допомогти усім колгоспникам стати в один ряд із передовиками. Десятки і сотні сільських бібліотек демонструють високі зразки бібліотечного обслуговування колгоспників, допомагають колгоспникам оволодівати основами марксистсько-ленінської теорії, освоювати високу техніку колективного сільського господарства, вчать селян культурно відпочивати за книгою» [6].

В одній із наступних статей конкретизується ідеологічна роль бібліотеки і бібліотечного працівника: «У справі формування нової людини, виховання в неї соціалістичного ставлення до праці, у справі вивчення та освоєння трудящими досвіду кращих передових людей нашої країни велике значення мають бібліотеки. Працюючи з книгою, газетою і журналом, допомагаючи читачам оволодівати нагромадженими людством знаннями, радянський бібліотекар сприяє політичному і культурно-технічному зростанню радянських людей, формуванню в них нових комуністичних рис» [6, с. 238-239].

Список використаних джерел:

1. ДАТО. Ф.П-1. ОП-1. спр. 7. арк. 157.
2. ДАТО. Ф.П-1. ОП-1. спр. 6. арк. 73–74.
3. ДАТО. Ф.П-1. ОП-1. спр. 15. арк. 109.
4. ДАТО. Ф.-Р. 1833. ОП-6. спр. 25. арк. 33.
5. ДАТО. Ф.-Р. 1833. ОП-6. спр. 33. арк. 14–17.
6. Західня Україна під большевиками. IX.1939 – VI.1941. Збірник. За ред. Мілени Рудницької. – Нью-Йорк, 1958. – 494 с. – С. 238–239.

Магдич О.Р.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВІДНОВЛЕННЯ ЄПІСКОПСТВА В ГНЄЗНО У 1075 РОЦІ

Надзвичайно важливим вчинком Болеслава II (1058-1079) було відновлення кафедри в Гнезно, яка була знищена під час язичницького повстання 1037 р. та вторгнення чеських військ у 1038 році, під час якого Гнезно було розгромлене. Спочатку було відновлено саму церкву, де зокрема зберігались мощі святого Войтеха-Адальберта. Це було своєрідним символом відновлення польської церкви, оскільки саме тут відбувся Гнезненський з'їзд, під час якого імператор Оттон III дав дозвіл на створення у Гнезно єпископства, що потім було підтвержено папою Сільвестром. Про це зокрема оповідає і Галл Анонім [4, с. 401].

Згодом постало питання відновлення єпископату у Гнезно. Багато в чому це було пов'язано з тим, що сам факт існування Гнезненської кафедри символізував повторну реалізацію рішення з'їзду 1000 р. та створення самостійної польської церкви, яка була б незалежною від німецьких